

MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, 19 maja 2020r.

DLPK-I.070.43.2020

Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący
Komisji Ustawodawczej
Senatu RP

Szanowny Panie Przewodniczący,

w nawiązaniu do pisma z dnia 3 kwietnia 2020 r. odnośnie rozpoczęcia prac nad inicjatywą ustawodawczą przez Komisję Ustawodawczą Senatu RP w zakresie projektu ustawy *o zmianie ustawy o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk senacki nr 91)*, uprzejmie przedstawiam opinię wobec rozwiązań zaproponowanych w tym projekcie.

Jak wynika z treści uzasadnienia do przedstawionej nowelizacji, projektowane zmiany zostały zainspirowane opinią Rzecznika Praw Obywatelskich, który zwrócił uwagę, że instytucja kompensaty przysługującej z budżetu państwa ofiarom niektórych czynów zabronionych, w dalszym ciągu jest dość rzadko wykorzystywana przez osoby pokrzywdzone przestępstwem i to pomimo nowelizacji dokonanej w 2015 r. Zamierzonym celem projektodawcy jest zatem stworzenie warunków pozwalających na wzrost skuteczności obowiązującej ustawy poprzez usprawnienie postępowań i zwiększenie po stronie pokrzywdzonych świadomości dotyczącej dochodzenia kompensaty i zaliczek na jej poczet.

Zaprojektowane regulacje, jak wskazano w uzasadnieniu, powinny przyczynić się do przyspieszenia postępowań w zakresie zasądzania kompensat oraz zaliczek przyznawanych na ich poczet – poprzez określenie maksymalnych terminów rozpoznawania takich spraw (art. 1 pkt 1 i 2 projektu ustawy nowelizującej). Zaproponowano również rozszerzenie zakresu dochodzonej zaliczki (w ramach zabezpieczenia roszczenia)

o możliwość dochodzenia rekompensaty za utracone zarobki lub inne środki utrzymania (art 2 projektu ustawy nowelizującej). Przedstawione regulacje, zdaniem Projektodawcy, mają również przyczynić się do wzrostu świadomości osób pokrzywdzonych przestępstwem co do możliwości dochodzenia zaliczki na poczet kompensaty w drodze zabezpieczenia roszczenia. Ma temu służyć odesłanie do art. 753¹ *ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, z późn. zm.), dalej: „k.p.c”, oraz wprowadzenie obowiązku informowania osób pokrzywdzonych przestępstwem o możliwości uzyskania zabezpieczenia na poczet kompensaty – w treści pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym (art. 1 pkt 2 i art. 3 projektu ustawy nowelizującej).

Mając na uwadze powyższe, na aprobatę zasługuje kierunek podjętych działań, odnoszący się do pogłębiania świadomości społecznej dotyczącej możliwości zastosowania rozwiązań przewidzianych w przepisach *ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych* (Dz. U. z 2016 r. poz. 325), dalej: „ustawa o kompensacie”. Podniesienie poziomu wiedzy o uprawnieniach dotyczących możliwości zrekompensowania przez państwo uszczerbku majątkowego ofiarom poszczególnych czynów zabronionych, wówczas gdy nie ma szansy uzyskania tych kosztów od sprawcy (sprawców) przestępstw lub ze środków pomocy społecznej, pozwala w sposób korzystny kształtować sytuację osób pokrzywdzonych przestępstwem. Wzmacnia też poczucie sprawiedliwości i przekonanie o osiągnięciu celów postępowania karnego.

Niezależnie od powyższego, należy wskazać, że część zaproponowanych rozwiązań rodzi wątpliwości w kontekście określonych przez projektodawcę celów proponowanej nowelizacji. Zastrzeżenia budzi bowiem treść projektowanego art. 4b ustawy o kompensacie (art. 1 pkt. 1 projektu ustawy nowelizującej), zgodnie z którym „organ orzekający rozpoznaje sprawę o przyznanie kompensaty nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia wpływu do sądu wniosku o kompensatę”. W uzasadnieniu w zasadzie nie wskazano, z jakich względów termin rozpoznania sprawy o przyznanie kompensaty został określony na 6 miesięcy. Jakkolwiek termin ten miałby charakter instrukcyjny, to jednak wydaje się, że w praktyce często dochodziłoby do jego przekroczenia, co z kolei mogłoby skutkować wysuwaniem przez strony roszczeń majątkowych, o których mowa w *ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki* (Dz. U. z 2018 r. poz. 75).

Zauważyć wypada nadto, że niezwłoczną ochronę praw pokrzywdzonego zapewnić można przez zabezpieczenie roszczenia. Zgodnie z art. 753¹ § 3 k.p.c., udzielenie zabezpieczenia w sprawie dotyczącej kompensaty państwowej nie wymaga uprawdopodobnienia interesu prawnego. Zakreślanie ustawowego terminu na rozpoznanie sprawy o zasądzenie państwowej kompensaty można uznać za zbędne, zwłaszcza w kontekście dość szerokiego zakresu postępowania dowodowego w tym postępowaniu (np. przesłuchanie świadków na okoliczność ustalenia wartości utraconych zarobków lub innych środków utrzymania, ustalenie celowości kosztów poniesionych na leczenie i rehabilitację, które może wymagać dopuszczenia dowodu z opinii biegłego *etc.*).

Ponadto, należy zwrócić uwagę na to, że proponowany termin stanowiłby nieuzasadnione uprzywilejowanie pokrzywdzonych, którzy nie mogli uzyskać naprawienia szkody od sprawcy przestępstwa, wobec tych pokrzywdzonych, którzy zmuszeni są dochodzić zasądzenia tych należności od osób skazanych za czyn zabroniony w procesach trwających niekiedy kilka lat. Wymienione różnicowanie sytuacji ofiar przestępstw nie ma racjonalnego uzasadnienia, a w żadnym razie nie umożliwia realizacji nadrzędnego celu projektodawcy w postaci upowszechnienia w świadomości pokrzywdzonych możliwości występowania o uzyskanie kompensaty od Skarbu Państwa.

Trzeba również podkreślić, że w ciągu trzech kwartałów 2019 r. do sądów wpłynęło łącznie 1.383.207 spraw cywilnych, w tym 208.558 spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, pozostało do rozpoznania na następny okres 363.089 spraw cywilnych, w tym 195.832 sprawy nieprocesowe. Jak widać, zaległość jest bardzo poważna i stanowi dla sądów cywilnych znaczne obciążenie.

Odnosząc się do projektowanego art. 12a ustawy o kompensacie (art. 1 pkt 2 projektu ustawy nowelizującej), który stanowi, że: „Sąd orzekający w sprawie o zabezpieczenie roszczenia na poczet kompensaty na podstawie art. 753¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, rozpoznaje sprawę niezwłocznie, jednak nie później niż w terminie 3 miesięcy od dnia wpływu do sądu wniosku o zabezpieczenie.” zauważyć trzeba, że zacytowana regulacja, wbrew intencji autora projektu, nie przyczyni się do sprawniejszego przyznawania ofiarom przestępstw „zaliczek na poczet kompensaty”. Proponowany termin jest bowiem znacznie dłuższy, od przewidzianego w art. 737 k.p.c. tygodniowego terminu do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia. Projektowana regulacja, wbrew oczekiwaniom, przyczyni się do znacznego wydłużenia okresu rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia o kompensatę ze Skarbu Państwa.

Należy też zasygnalizować konieczność uściślenia treści projektowanego art. 12a

ustawy o kompensacie, który powinien nawiązywać jedynie do art. 753¹ § 1 pkt 9 k.p.c., a nie do całego art. 753¹ k.p.c. Przepis ten obejmuje bowiem swoim zakresem zabezpieczenie roszczeń także w takich stanach faktycznych, które nie są związane z ochroną interesów ofiar przestępstw.

Nie budzi natomiast zastrzeżeń projektowany art. 753¹ pkt 9 k.p.c. (art. 2 projektu ustawy nowelizującej), który dotyczy zabezpieczenia w zakresie kosztów utraconych zarobków lub innych środków utrzymania. Należy zaakceptować rozwiązanie, według którego zakres zabezpieczenia kompensaty powinien być skorelowany z zakresem świadczenia, którego może domagać się pokrzywdzony w przedmiotowym postępowaniu (por. art. 3 pkt 1-3 ustawy o kompensacie).

Niepoprawna stylistycznie wydaje się redakcja projektowanego art. 8 ust. 4b ustawy o kompensacie, albowiem organem orzekającym w tych sprawach jest właśnie sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu osoby uprawnionej (art. 8 ust. 1 ustawy). Tym samym należy rozważyć wprowadzenie zmiany redakcyjnej w brzmieniu: „sąd rozpoznaje sprawę o przyznanie kompensaty nie później niż w terminie 6 miesięcy od dnia wpływu wniosku”.

Akcentując wskazane wyżej zastrzeżenia odnośnie do projektowanej treści art. 8b ust. 4 i art. 12a ustawy o kompensacie, a próbując należy ocenić treść przepisów intertemporalnych (art. 4 ust. 1 i 2 projektu ustawy nowelizującej). Na akceptację zasługuje treść art. 4 ust. 3 projektu ustawy nowelizującej, w której przewidziano, że przepis art. 753¹ § 1 pkt 9 k.p.c., w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się również do spraw o przyznanie kompensaty lub zabezpieczenia, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Przyczyni się to do poprawy sytuacji osób pokrzywdzonych czynem zabronionym. Nie budzi też zastrzeżeń przepis końcowy (art. 6 projektu ustawy nowelizującej).

Z poważaniem

z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości

Anna Dalkowska

Podsekretarz Stanu

/podpisano elektronicznie/